

<https://doi.org/10.17048/AM.2023.28>

Dr. Simándi Szilvia: Online tanulókörök az élethosszig tartó tanulás folyamatában

Dr. Simándi Szilvia

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Neveléstudományi Intézet, Andragógiai és Közművelődési Tanszék
simandi.szilvia@uni-eszterhazy.hu

Absztrakt: Az elmúlt időszak kihívásai (Covid19, energiaválság stb.) egyre inkább felértékelik az online tanulási lehetőségeket és közösségi élményeket az élethosszig tartó és az élet minden területére kiterjedő tanulás vonatkozásában is, amelyet az is erősít, hogy egyre mobilabbá és egyre inkább digitális írástudóvá válnak az emberek. Megítélésünk szerint napjainkban a felnőttkori művelődés és tanulás is jól támogatható online tanulási környezetben, például tanulókörök inspirálásával. A tanulókörök a felnőttkori tanulásnak ismert színterei, és napjainkban a mozgatórugóját jellemzően egy személyes kíváncsiságon alapuló, szabadon választott témában (akár az általános műveltséghez, akár az egyén életmódjához, a hobbitevékenységehez stb. is kötődhet) való elmerülés képezi. Jelen munkánkban egy igényfelmérést mutatunk be online felületeken kialakítható tanulókörök iránti érdeklődésről az élethosszig tartó tanulás kontextusában.

Kulcsszavak: élethosszig tartó tanulás, felnőttkori tanulás, tanulókörök

LIFELONG LEARNING - LEARNING CIRCLES

Abstract: The challenges of recent times have increasingly valorised online learning opportunities and social experiences in relation to lifelong learning and learning in all aspects of life reinforced by the fact that people are becoming increasingly mobile and digitally literate. We believe that adult learning can nowadays be well supported in online learning environments, for example by inspiring learning circles. Learning circles are a well-known platforms for adult learning and are nowadays typically driven by immersion in a topic of one's choice (whether related to general knowledge or to one's lifestyle, hobbies, etc.) based on personal curiosity. In this paper, we present a survey on the interest in learning circles on online platforms in the context of lifelong learning

Keywords: lifelong learning, adult learning, learning circles

1. Bevezetés

A digitális technológia megváltoztatja az életünket, és a fókusz egyre inkább a felhasználókra terelődik. Az IKT eszközök gyorsütemű fejlődésével kiszélesedtek a tanulás és művelődés terei, lehetőségei, és napjainkra lehetővé vált, hogy online közösségek jöjjenek létre az interneten (lásd Adedoyin és Soykan 2023; Greenhow, Graham és Koehler 2022; Martin és Borup 2022; Xiaoqing et al 2023). Megítélésünk szerint napjainkban a közösségi oldalak bevonásával online tanulási környezetben is megvalósíthatók a felnőttkori művelődést támogató tanulókörök, amelyek mozgatórugóját jellemzően egy személyes kíváncsiságon alapuló, konkrét témában való elmerülés képezi, ahol hasonló érdeklődésű emberek tevékenykedhetnek együtt.

Munkánkban alapul vettük az Európai Unió Tanácsának ajánlásait mind az egész életen át tartó tanulóshoz szükséges kulskompetenciákról (2018/C 189/01), mind a kompetenciafejlesztésre irányuló új lehetőségekről, felnőtt korosztály számára (2016/C 484/01). A 2018-as ajánlás az egész életen át tartó tanulóshoz szükséges kulskompetenciáknál kiemeli, hogy a „nem formális és az informális tanulás jelentőségét és relevanciáját egyértelművé teszi a kulturális tevékenységek, az ifjúsági munka, az önkéntes munka és az alulról szerveződő sporttevékenységek során szerzett tapasztalatok. A nem formális és az informális tanulás fontos szerepet tölt be az alapvető interperszonális, kommunikációs és kognitív készségek fejlesztésének támogatásában, ideértve többek között a kritikus gondolkodást, az elemzőkészséget, a kreativitást, a problémamegoldást és az ellenálló képességet, amelyek a fiatalok számára megkönnyítik a felnőttkorba, valamint az aktív polgári szerepvállalás és a munka világába való átlépést” (17. pont). (2018/C 189/01).

ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM
INFORMATIKA KAR • DIGITÁLIS TECHNOLÓGIA INTÉZET
AGRIA MÉDIA KONFERENCIA 2023

Írásunk az ajánlásban megfogalmazott gondolatokhoz olyan módon kapcsolódik, miszerint a tagállamok jó gyakorlatok alkalmazásával segítsék elő a kulcskompetenciák elsajátítását, minél többféle tanulási módszer és művelődési lehetőség előmozdítása révén, amelyet az is erősít, hogy egyre mobilabbá és egyre inkább digitális írástudóvá válnak az emberek (6. pont) (2018/C 189/01).

Az infokommunikációs eszközök számos módon segíthetik a felnőttkori tanulásban való részvételt, akár motiválhatnak is: érdekesebbé, élményszerűbbé, így sok felnőtt számára vonzóvá teheti a közösségi tanulást. A Digitális Jólét Program kiemeli, hogy az IKT-val való tanulás azon túl, hogy hatékonyan fejleszti a digitális kompetenciákat, hat más alapkészségekre is (bővebben lásd Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája, 2016).

Kutatásunk tárgykörének alapos körben járása érdekében először egy közösségi oldal keretében megvalósult nyílt kurzusról készítettünk elemzést, amely ahhoz segített hozzá bennünket, hogy behatóbban körbe rajzolhassuk vizsgálatunk tárgyát (bővebben lásd erről Simándi, 2018a) Ezt követően munkánk folytatásában a felsőoktatásban tanuló hallgatók körében vizsgáltuk az online tanulókörök megvalósíthatóságát közösségi oldalak bevonásával, és többek között egy SWOT analízist is készítettünk az online tanulókörökről (bővebben lásd erről Simándi, 2018b). Jelen felmérésünk pedig egy igényfelmérés eredményeit mutatja be, amelyet felnőtt válaszadók körében készítettünk.

2. A felmérés bemutatása

Ezen felmérésünk egyik kiindulópontját az autonóm tanulás kutatás (Forray és Juhász 2009) adta, mivel a tanulókörben való részvétel önkéntes és a kezdeményező a résztvevő. A nevezett kutatás a felnőttkori tanulásnak azon módozatát vizsgálta amikor a tanulást saját maga kezdeményezi a felnőtt, utánjár olyan dolgoknak, amelyekre nem jól emlékszik, ellenőrzi meglévő ismereteit, felfrissíti korábban megszerzett tudását saját elhatározása alapján. Ez az autonóm tanulás kapcsolódhat akár az egyén hobbiójához, akár a közvetlen mindennapjaihoz. A kutatásban az alábbi élethelyzetekhez és témakörökhöz kapcsolódó tanulási színtereket azonosították, amelyet munkánkban is felhasználtunk: fizetett munkavégzéshez kapcsolódó szakmai ismeretek, informatikával, számítógép használatával, internettel kapcsolatos tudnivalók, háztartással kapcsolatos tudnivalók, hobbihoz, szabadidős tevékenységhez kapcsolódó ismeretek stb.

Ezt követően az alábbi feltételezéseket fogalmaztuk meg:

H1. Feltevésünk, hogy az online tanulási környezetben pozitív tapasztalattal rendelkezők inkább nyitottak az online tanulókörben való tanulásra, mint a tapasztalattal nem rendelkezők, vagy online tanulási környezetben kedvezőtlen tanulási tapasztalatot szerzők.

H2. Feltevésünk, hogy azok, akik rendelkeznek közösségben tanulási tapasztalattal, inkább mutatnak érdeklődést az online keretek között történő közösségi művelődés iránt.

Az online módon történő megkérdezést azzal indokoljuk, hogy a vizsgált téma szorosan összefügg és épít az internethasználatra. A kutatás korlátjának tekinthető, hogy a kérdőívünket elsődlegesen közösségi oldalakon osztottuk meg, amelyet e-mailes kiküldéssel is kiegészítettünk. Nem valószínűségi mintavételi eljárás keretében az online kérdőív linkjét ún. hólabda mintavétel útján juttattuk el, azaz azt kértük a kutatásban részt vevőktől, hogy kérdőívünk elérhetőségét osszák meg ismerőseik, barátaik körében, illetve email útján is küldjék meg ismerőseiknek. Vagyis igyekeztünk arra is figyelemmel lenni, hogy kérdőívünk lehetőség szerint ne csak azokhoz juthasson el, akik közösségi oldalt használnak. Online elérhető kérdőívünket összesen 318 fő töltötte ki.

Az eljárásból fakadóan az eredményeink óvatosan értelmezhetőek, azonban vélhetően kirajzolnak olyan irányokat, amelyeket a jövőben további kutatások keretében vizsgálni érdemes.

A kérdőívünk fő kérdéskörei a következők voltak: közösségben végzett tevékenységek, érdeklődési területek az autonóm tanulás c. kutatás témakörei mentén (Forray és Juhász 2009), online tanulási környezetben szerzett tapasztalatok, online tanulókörökkel kapcsolatos elvárások, az önszabályozó tanulásra vonatkozó kérdések stb.

Megítélésünk szerint online tanulási környezetben a szabad döntésen, önkéntes részvételen alapuló tanulás, művelődés még inkább megkívánja az önszabályozó tanulásra való képességet, úgymint a kialakult érdeklődést, a belső célok állítását, a saját képességek valós ismeretét és a tanulás iránti nyitottságot (lásd Papp-Danka 2014), annak okán, hogy a résztvevő egyéni felelőssége is nagyobb szerephez jut. Munkánkban ezért alapul vettük Barnard és munkatársai (2009) által összeállított, online környezetben felhasználható önszabályozó tanulásra irányuló kérdőív kérdésköreit is.

Azt találtuk, hogy az „*online tanulási környezetben pozitív tanulási tapasztalattal rendelkezők*” (megnéztük, hogy használja-e a világhálót tanulási célokra, vett-e részt online, nyílt kurzuson a megkérdezett, és eredményesnek ítélte-e meg a részvételt), jól tudnak az idővel gazdálkodni, be tudják osztani az idejüket; képesek az együttműködésre és tanulási célok felállítására; illetve szeretnek tanulni stb.

A dataink alapján azokat neveztük el „*online tanulási környezetben támogatásra szorulóknak*”, akik használják az online felületet tanulási célokra, azonban egyúttal kifejezték igényüket is a tanulástámogatásra, azaz szükségét érzik az oktatói/tanári irányításnak a tanulási folyamat során (pl. igénylik a határidők kijelölését) stb.

Témánk szempontjából mindez azért lényeges, mert csak az a felnőtt résztvevő lesz képes eredményes élethosszig tartó tanulásra, és csak az fogja az informális tanulási szintek adta lehetőségeket produktívan kihasználni, aki a tanulásmódszertanban is jártas, és alkalmazza a hatékony tanulás jellemzőit. Azok, akiknek nem megfelelő a metakognícióra és az önszabályozásra való képességük, keveset tudnak profitálni online tanulási környezetben kínált tanulási lehetőségekből (Papp-Danka 2014).

3. Tipológia a megkérdezettek körében

A válaszok alapján kísérletet tettünk a megkérdezettek tipizálásra. Az elemzés során megvizsgáltuk, mit várnak el és mit tartanak fontosnak egy online tanuló kör esetében a válaszadók, és megállapítottuk, hogy ezek a kérdések a KMO and Bartlett's Test alapján alkalmasak a faktoranalízis futtatására. A kommunalitás alapján a mobilitást ki kellett vennünk az elemzésből, így ezen változót az elemzés során a továbbiakban figyelmen kívül hagytuk. A program három faktort hozott létre, azaz a 9 dimenziós változótérből egy háromdimenziós faktorteret kaptunk, amelynek a magyarázó ereje több mint 60 százalékos. A felnőttkori tanulás motivációi mentén az első faktor a munkához kapcsolódó tanulás elnevezést kapta, hiszen erre a faktorra a munka világában kamatoztatható tudás bővítése, a szellemi kihívás a jellemző. A második faktor (Közösségi élmények, társas kapcsolatok) alapját a közösségben való tanulás élménye, az azonos érdeklődésű emberekkel való beszélgetés, akár az új barátságok kötése adja. A harmadik faktorban (Megerősítést kereső) a véleménymegosztás, megerősítés, a személyes fejlődés igénye tapintható ki.

A kirajzolódó eredményeinket elsősorban jelzés értékűnek tekintjük, megítélésünk szerint az online tanuló körök többek között az alábbi igényeket elégíthetik ki az élethosszig tartó tanulás kontextusában:

3.1. Munkához kapcsolódó tanulás (szakmai fejlődés)

A megkérdezettek 43%-a tartozik ide. Életkor szerint több mint felük 40 év alatti, iskolai végzettségüket tekintve javarészt diplomával rendelkeznek, vagy felsőfokú tanulmányokat folytatnak. Egynegyedük online tanulási környezetben szerzett tapasztalattal is bír, vett már részt nyílt kurzuson, vagy használja a világhálót tanulási célokra: például nyelvtanulás céljára. Érdeklődési területük elsősorban a fizetett munkavégzéséhez kapcsolódó szakmai ismeretek bővítésére, illetve az idegen nyelv gyakorlására irányul, azaz érdeklődési körük jelenorientáltak mondható, és főként a munka világához kapcsolódik. Érdemes megemlíteni, hogy a 2016-os, említett uniós ajánlás kiemeli, hogy az új álláshelyek egyre magasabb szintű és egyre szélesebb körű készségeket követelnek meg. Azok a felnőttek, akik technológiagazdag környezetben nagyobb jártasságot bizonyítanak például a problémamegoldás tekintetében, sikeresebbnek mondhatók a munkaerőpiacon (5. bekezdés) (2016/C 484/01)

3.2. Közösségi élményű tanulás (társas kapcsolatok)

A megkérdezettek 38%-a tartozik ide. Életkor szerint egynegyedük 30 év alatti, harmaduk a 40 és 50 év közötti korosztályból kerül ki, iskolai végzettségüket tekintve főként érettségivel rendelkeznek. Érdeklődési területükre inkább jellemző a szabadidős tevékenységekhez kötődő témakörök keresése, úgymint a hobbihoz, sportoláshoz fűződő tanulás, továbbá a praktikus, háztartáshoz kötődő, illetve életmódot érintő területeket jelöltek meg. A családi állapotot tekintve itt a legmagasabb az egyedülállók száma. Érdeklődési területük szintén jelenorientáltak mondható, többnyire a hétköznapi életben hasznosítható témakörök iránt nyitottak. Számukra tűnik legfontosabbnak a tanuló körök társas funkciója, egyben kommunikációs színteret is jelenthetnek: elősegíthetik új kapcsolatok, új csoportok kialakulását, a társas kapcsolatok alakításának eszközeként (vö. Kolland 2011). Komenczi és Lengyel (2020, 10) úgy fogalmaz, hogy a „gyakorlatilag korlátlanul vált interperszonális hálózati kommunikáció a tanulás társas jellegének korábban elképzelhetetlen dimenzióit tárja fel.” Érdemes megemlíteni, itt is, hogy az online tanuló körökben való részvétel elősegítheti a digitális írástudás, a kommunikációs és a szociális készségek fejlődését, továbbá bővíthetnek a személyes kapcsolatok, és mindezek pozitívan hathatnak akár a munka világában betöltött szerepekre is.

3.3 Visszacsatolást, megerősítést keresők (személyes fejlődés)

A harmadik típust visszacsatolást keresőknek neveztük el, mert ők fejezték ki elsősorban a támogató visszajelzés iránti igényüket. A megkérdezettek egyötöde tartozik ide. Életkorukat tekintve a közel felük a 31-40-es, egyharmaduk a 41-50-es korosztályból kerül ki. Nyitottak a tanulásra, művelődésre, azonban az élményszerű, kötetlen tanulási alkalmakat részesítik előnyben, nem vagy kevésbé kedvelik a formális tanulási környezetet. Az általános műveltséget gazdagító témaköröket (politika, történelem, kultúra, művészet, természettudomány, idegen nyelv stb.) keresik, oldott környezetben. Az ide tartozók számára a tanulókörök a látókör bővítését, a saját vélemény kifejtésének és megvitatásának lehetőségét kínálhatják (vö. Kindström 2010). Komenczi és Lengyelne (2020) is kiemeli, hogy a tanulástámogatás személyre szabható módozatai az eddigieknél még inkább alkalmasabbak lehetnek a keresett tudástartalmak, kompetenciák formálására.

4. Összegzés

Az igényfelmérés keretében szerzett eredményeink többek között arra is engednek következtetni, hogy az online tanulókörök iránt van érdeklődés, amely az élethosszig tartó tanulás (LLL) és az élet minden területére kiterjedő (LWL) tanulás aspektusából is kiemelésre érdemes. Összességében az a feltevésünk, miszerint az online tanulási környezetben pozitív tapasztalatot szerzők inkább mutatkoznak nyitottnak az online tanulókörben való tanulásra, mint a tapasztalattal nem rendelkezők, vagy online tanulási környezetben kedvezőtlen tanulási tapasztalatot szerzők (H1), igazolódni látszik.

Azt a feltevésünket, hogy azok, akik rendelkeznek személyes jelenlétben alapuló vagy online/virtuális közösségben szerzett tanulási, művelődési tapasztalattal, nyitottabbak az online tanulókörök iránt (H2), szintén igazoltan látjuk. Azt találtuk, hogy azok, akik tagjai (vagy korábban tagjai voltak) különböző közösségeknek, érdeklődőbbnek mutatkoztak (a négyfokú skálán 4-es jelölést adtak) az online tanulókörök iránt, illetve magasabb arányban jelölték meg a közösségi tanulás szociális funkcióját (közösséghez való tartozás, közösségi élmények, társas kapcsolatok).

A fentiekből az is látszik, hogy a választott téma akár az általános műveltséghez, az egyén életmódjához, a hobbitevékenységéhez, a szakmai érdeklődéséhez, az egyén élethelyzetéhez, akár a lokális közösségéhez is kötődhet.

Irodalomjegyzék

Adedoyin, B., Soykan, E. (2023). Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities, *Interactive Learning Environments*, 31. 2. 863-875.

Az Európai Unió Tanácsának Ajánlása a kompetenciafejlesztési pályákról: Új lehetőségek felnőttek számára (2016. december 19.) (2016/C 484/01)

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H1224\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H1224(01))

Az Európai Unió Tanácsának Ajánlása az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2018. május 22.) (2018/C 189/01). (letöltés dátuma: 2023. 10. 21.)

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01)) (letöltés dátuma: 2023. 10. 21.)

Barnard, L., Lan, W., To, Y. M., Paton, V. O., LAI, S. L. (2009). Measuring self-regulation in online and blended learning environments. *The Internet and Higher Education* 12. 1–6.

Forray R. K. és Juhász, E. (2009). A felnőttkori autonóm tanulás és tudáskorrekciós elköteleződés, In: Uők (szerk.): *Nonformális – informális – autonóm tanulás*. Debrecen. Debreceni Egyetem. 12–37.

Greenhow, C., Graham C. R., Koehler M. J. (2022). Foundations of online learning: Challenges and opportunities, *Educational Psychologist* 57. 3. 131-147.

Kindström, C. (2010). A presentation of the study circle method. Stockholm. Studieförbundet Vuxenskolan.

ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM
INFORMATIKA KAR • DIGITÁLIS TECHNOLÓGIA INTÉZET
AGRIA MÉDIA KONFERENCIA 2023

Kolland, F. (2011). Bildung und aktives Altern. *Magazin erwachsenenbildung.at. Das Fachmedium für Forschung*, 13. 3-9.

Komenczi, B., Lengyelne Molnár, T. (2020). Tanulási környezet a digitális pedagógiai kultúra világában In: *A kultúraváltás hatása az oktatásra: tanulmányok a digitális átállás iskolára gyakorolt hatásáról*. Eger, Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó. 9-81.

Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája: <https://digitalisjoletprogram.hu/files/55/8c/558c2bb47626ccb966050debb69f600e.pdf> (letöltés dátuma: 2023. 10. 21.)

Mark, F. T., Zi Y. (2023). Metacognition, motivation, self-efficacy belief, and English learning achievement in online learning: Longitudinal mediation modeling approach, *Innovation in Language Learning and Teaching*. 17. 4. 778-794.

Martin F., Borup J. (2022). Online learner engagement: Conceptual definitions, research themes, and supportive practices. *Educational Psychologist* 57. 3. 162-177.

Papp-Danka A. (2014). Az online tanulási környezettel támogatott oktatási formák tanulásmódszertanának vizsgálata. Budapest, Eötvös Kiadó.

Simándi Sz. (2018a). Közösségben tanulás. Esettanulmány egy közösségi oldal keretében megvalósult nyílt kurzusról. *EDUCATIO* 27. 1. 129-135.

Simándi Sz. (2018b). Lifelong Learning and Web 2.0 Tools: Online Study Circles for Supporting Active Learning and Citizenship. *Pedagogika*, 131. 3. 67–82.

Xiaoqing Ma, Zhi Bie, Chun Li, Chuanhua Gu, Qianqian Li, Yuanyuan Tan, MengYuan Tian, Cuiying Fan (2023). The effect of intrinsic motivation and environmental cues on social creativity, *Interactive Learning Environments*. 31. 4. 2063-2079.